„ЗАСТАВА“ излази двапут у недељи, четвртком и недељом.
Цена је на годину 10. фор. на по год. 5 фор., на четврт године 2 фор. 50 нов. а. в. за Аустрију, а за Србију на годину 100 гроша на по год. 50, а на четврт године 25 гроша.

ЗАСТАВА.

Отлаци се рачунају по количини врста, које из гармонта заузимају, и за сваку врсту плаћа се за први пут 5, за сваки даљи пут 4 н. осим тога за жиг увек по 30 н. Дописи се шаљу уредништву а предплата и инсерати администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Новом Саду, у кући бр. 858. код златног једнорога.

Број 84. У Новоме Саду, у недељу 20. октобра 1868. Год. III.

Мађарство и „народности.“

Мислимо, да нећемо дотужати нашој публици, ако и опет о питању „народности“ коју проговоримо. Ствар је за нас важна, треба је са више страна разветлити, да огрезне у свести народа нашег, а уједно ћемо можда ако не који разлог заступницима нашим на руку дати, а оно и код њи подстаћи по коју мисао, по који разлог; истина, да ће труд свију нас заман бити, али ако подлегнемо огромној већини гласова на уг. сабору, да неподлегнемо моралној вишини и претежности разлога. Ствар морално јача мора победити, само времена и прилике.

До посмотримо изближе основе и разлоге наши противника, којим свој операт о равноправности, или боље рећи о безправности немађарски народности бране.

Г. бар. Етвеш дошао је у својој одборској беседи опет на мисао, коју је и у својој брошури изрекао, т. ј. да се питање о народностима на истом основу решити може и има, као што се и питање религиозно решило, које је у средњем веку крваве грађанске ратове произвело, а то је на основу личне, и то како грађанске тако и политичне слободе, на основу личне једнакости.

Ми смо доказивали, да је то неосновано, да је основ праву „народности“ сама народност, народна личност, а лична, и грађанска и политична слобода и једнакост да су само границе, у којима се питање народности решити има, т. ј. решење има тако бити, да иначе грађанска и политична права поједини грађана лично, индивидуално једнака и ненарушива остану.

Нећемо овде то да опетујемо, нити ћемо г. Етвешу самим његовим интерконфесионалним зак. предлогом да доказујемо, да он и сад индивидууму не признаје подпуну слободу религије, него га принуђава, једној од законито „рецепирани“ или ти „рецептирани“ припадати, и да он свакој цркви као такој права осигурава, која се заиста са личном слободом немогу сложити; а некамо ли да им је лична слобода основ и извор — но да видимо, да ли је противнички предлог основан на личној слободи и једнакости? Предлог заводи мађарски језик у свима муниципијама за унутрашње званичан, т. ј. и за записнике, и за унутрашње гремијално пословање, и за разне струке манипулације. Уживају ли ту они, који нису Мађари, једнаког права? И чиновници су грађани — па зашто да Мађар чиновник може на свом језику званичне послове обављати, а Србин, Роман, Словак, да неможе? Где је ту једнакост? Даље, власти и званија су ради грађана, а не грађани ради власти и званија; кад дакле немађарска већина становништва изабере званичнике, зашто да неможе језик те већине званични бити, па ни онда не, кад би већина то хтела и захтевала? Где је ту слобода, где једнакост, где ли једнака слобода? Није ли ту већина у погледу народности и језика робље, раја? Даље. У свима судовима заводи се мађарски језик као званичан, и то не само у унутрашњем кругу, као код политични власти, него и споља, јер у устменом поступку узимају се записници и са онима, који мађарски и не разуму, на мађ. језику; писмене парнице, нарочито преко адвоката, морају мађарске бити. Где је ту слобода, једнакост, или једнака слобода међу Мађарима и онима, који нису мађари адвокати? По чему да Мађар адвокат има привилегију, да може на своме матерњем језику радити, а Србин, Роман, Словак не? При том адвокати нису ни плаћени од државе. Но где је у том погледу једнакост између остали Мађара и Немађара? Мађар, који зна читати, може контролвати посао свог адвоката, јер може и сам парницу прочитати, и уверити се о вештини и савестности свога адвоката — Немађар, који незна Мађарски, то неможе, а таки је милионима. Даље. Мађар, — где адвокат непосредује, зна шта код суда било у грађанским, било у кривичним стварима подписује, добије и разуме одлуку, и пресуду, на свом језику — Србин, Словак, Роман не добија на свом језику, него на мађарском, мора да се ослони на судију, или као што је у самој ствари, на писаре, и друге мање званичнике, да му и што му протумаче, а кад писмено добије, мора шибати у судчију, или жупанију, да му се протумачи, или и на своме језику писмено изда, нашто ће више дана чекати и дангубити, и напоследку било тамо или код куће платити, што му се протумачи. Где је ту једнакост?

Не, нема ту једнакости, нема ту једнаке ни личне, а некамо ли народне слободе.

Каже се, кад би се увео језик већине становника, или по предлогу пододбора онај, који већина представника изабере, била би мањина од већине угњетена. По чему? Истина да би н. пр. у српској такој муниципији Мађар, Немац, Словак, Роман, морао знати српски, да на српском језику радити може, али тако ће и са Србином бити онде, где је он у несрпској муниципији: од онога, који званије одправља може се пре изискивати, да зна онај језик, који је језик већине, него да већина њему за љубав мора туђ језик учити, или за сваку ствар, често маленкост или на милост званичника да се обрати, да му што протумачи, или на адвоката; а најпосле и онако се каже, да званичници токорсе морају тумачити сваком на свом језику — морају дакле разне језике, нарочито језик већине становника знати — па ако ће збиља тако бити, зашто да одма изворно не раде на том језику, и зашто да и језик већине не буде унутрашње званичан?

Могло би се пребацити, да би у таком случају већина бирала чиновнике по народности, и да би мањина тим угњетена била, што њени синови не би до званија дошли. Но већина може то и онда учинити, и само своје синове изабрати, ако и само мађарски језик буде, шта више, кад јој се не ради у њеном језику, но у туђем, и мора се на тумачење ослонити, онда ће тим више принуђена бити, да бира само своје људе, који оба језика знају. Кад пак несрбин мора и српски знати, већина ће пазити на способност, поштење и вредноћу.

Што се други јавни одношаја и ствари тиче, ту исонако већина решава; ако је до избора, ту ће се баш онда странке не по народности, него по политичним начелима, или другим јавним интересима груповати, кад народности престану бити предметом распре, борбе и надвлачења; а престати неће, ако се све друге народности законом у главу убију, а једна не само за престол, него и за сваки званични сто посади.

Кажу Мађари, „практична могућност и целисходност владе, и брво и точно правосуђење“ изискују, да је један званични језик, нарочито у унутрашњости званија.

Они у том погледу одма упућују на сев. Америку, где је република и највећа слобода и равноправност, где има гомилом Немаца и Француза, па је опет, веле, свуда један језик, и то енглески званичан. Но прво, не стоји, да је свуда енг. језик званичан, бар не искључиво; тако у Пензилванији употребљава се и немачки језик званично; друго, у Америци, где је мешовина, већа је него у Угарској, у којој на северу Словаци и Руси, на истоку Романи, на југу Срби и Хрвати компактно и географски обележено живе; треће, тамо је енглеска населбина прва била, па су доцније или емигранти или подузетници, или сиромаси, стресајући са обуће своје своју у Европи остављену народност, и грамзећи само за материјализмом и оном слободом и једнакости, која је материјализму полуга, долавили — није дакле чудо, да су таки насељеници у обзиру народности и језика равнодушни остали, шта више материјализам ји је упућивао, да усвоје језик, којим се по целом свету проћи може — а куда може са мађарским језиком проћи? Та ни до Беча, ни до Трста, ни до саме Реке не; напоследку што Мађари све на Америку, Енглеску, Француску и т. д. прст пружају? Ено им Швајцарске, ено Белгије, праве слике и прилике уг. земље.

Кад могу у Швајцарској и у Белгији разни језици, и то онде немачки, француски и талијански, овде француски и фламски без уштрба администрације и правосуђења званични бити — а то јесу — онда могу и у Угарској више језика званични бити, особито на начин, који Срби и Романи предлажу, т. ј. да се неправи „вирвар“, да се не мора у свакој муниципији знати сви шест језика, који су у Угарској, него у свакој они, којим знаменита множина становника говори, поред чега би осим мађарског, свуда довољно било знање још која друга два језика; баш противнички предлог отештава администрацију тим, што сви шест језика на сваком крају одомаћава, а отештава и „брзо и точно суђење“ тим, што ће непрестано акта преводити требати.

Није могуће, да они, који тако што предлажу, мисле и „на практичну могућност администрације, и брзо и точно суђење“, и уједно на извршење таки закона, јер један је поглед довољан, да покаже, да баш тај предлог замршава администрацију, и окашњава суђење, кад би поједини грађани и она права употребили, која им се дају, и кад би званичници и ону дужност изпуњавали, коју им у тумачењу, превађању, издавању решења и на другим језицима налажу, и то на пр. у Новоме Саду и на романском, у Лугошу и на српском, у Темишвару и на словачком језику. Не нису они тако кратковиди, или малоумни. Но они рачунају на невољу поједини с једне, на патриотизам мађарски, и послушност немађарски чиновника с друге стране; невоља ће код грађана учинити, да баш вато, да се ствар не отеже, дају своје ствари на мађ. језику обављати; а да се званичници ту неће много мучити са језицима, који нису званични, то се разуме.

Није тима до „практичне могућности администрације, и брзог и точног правосуђења“ стало, но до Мађарства, и до тога, да Мађар може са својим језиком свуда, све и свашта бити, а остали само ако се мађ. духу, имену и језику поклоне, т. ј. помађаре, па и ту им се до трећег колена неће веровати; све до трећег колена биће осуђени, да у „предверју мађарског блаженства“ служе, да ћатишу и реферишу.

Једњи рече, да ако и није ситуација Угарске така, да се немора увети обзир и на друге народности, али да није ни така, да се Угарској мађ. тип збрише. Но на то се није ни ишло. Ни је ли то доста мађ. „типа“, кад је центрум законодавства, владе, суђења мађарски, кад се и кроз остале жиле државног организма помаља конац мађ. као државног језика у међумуниципским одношаима, и кад се опредељује, да се дотични мађ. језиком у свима крајевима служити могу — али што ви тражите, то није да се Угарској очува „тип“ мађарски, но ви хоћете Угарску скроз и скроз Мађарску, и дух, и име, и народност, и језик мађарски.

То постићи нећете.

Кажете краљ је мађарски. Ни је истина; прво није Мађар, друго монарх је „rex Hungariae“ краљ Угарске; ако ви то превађате тако: „краљ Мађарске“ то опет незначи „краљ мађарски, а друго вама је слободно тако превађати, а нама овако „краљ Угарске“, т. ј. свију народа у Угарској, и треба да знате, да се по новој уставној науци и практици владатељ не назива више по земљи, као у феудалном и патримонијалном времену, него по народу, или народима, н. п. „краљ или цар Француза, Белгијанаца“ и т. д. а неверујемо, да би нам владатељ хтео бити само „краљ Мађара“.

Велите ваша је круна. Ни материјална круна није ваша само, него и они народа, који су под св. Стеваном били, који је казао: „unius linguae et unius nationis regnum imbecillum et fragile“ (Слаба је и трошна краљевина од једног језика и једне народности); друго та је круна грчком настављена; на последку круна не значи материјалну справу, која се и другчије направити даје, него оно што и краљ, и само је символ краљевске власти, о њој дакле вреди оно, што о краљу.

Кажете, земља је ваша. Ниje истина, Словаци и Романи пре вас су ту.

Апелирате ли на то, што сте земљу на сабљу добили? Изволите само то изрећи. Да знамо.

На цивилизацију и већу културу? Немачка је па и сама руска цивилизација већа — а ако су Срби, Романи, Словаци у култури заостали, то је за то, што су донације, привилегије, и т. д. сва средства културе, посед, више школе, достојанства, политични и званични положај вама у руке дали, да и не спомињемо многе одређене људе, који су умом и духом својим вашу народност уздизали.

Но цивилизација и култура није својина једног народа, и други се народи у Угарској већ пењу по љествицама њеним.

Не тако, уставна браћо! Зло сте забасали. Ми вам лепо братску руку пружасмо, да сви заједно очувамо и уставну слободу, и сваки своју народност, а ви нашу руку отискујете, ви у наше крајеве, у наше муниципије дух и језик ваше народнести уливате — ви силом у пропаст срљате.

Ми признајемо „угарску круну“, „целокупност земаља“ уг. круне, „законодавно и врховно управно јединство“ уже Угарске, уважавамо мађ. народ као таки, и његову народност, али ми не признајемо, и никад признати нећемо, да је „Угарска и мађарски народ“ једно и исто, и да је у Угарској „једна политична народност мађарска“, и са оружијем устава и околности бориће се противу свачега што тамо води, да у Угарској само „Мађарство“ политичну важност има.

Ако ће од одбора примљен предлог законом постати, боље га узмите натраг, и неправите закона о „народностима“, боље нам и без њега, него стаким, који је сатира на равноправност, и само нам уз притисак још срамоту наноси, и гњев развађује. Да у својој кући и породици, да у својој цркви и општини, да у свим заводима и друштвима можемо свој језик употребљавати, шта више, да и у општинским сеоским, жупанијским, и варошким скупштинама можемо, ако нећемо ћутати, или из избора законом искључени бити, своим језиком говорити, на то нам нетреба вашег допуштења, и закона, шта више стид и срам било би и просити оно од људи, што је Бог и природа човеку дала, и чим га је као разумно створење, и члана известног народа обдарила. Цаба вам таки закона та и у Турској је бољи закон, и обичај; онде и хришћани седе у суду, и зборе у свом језику, и Турци суде „раји“ на њеном језику.

Младој браћи српској.

Сувишно је вама, који сте на наукама, или сте већ пошли путем практичног живота, казивати, и доказивати, какву важност данас јавно мњеније, а особито периодична преса, као живи и постојани пратилац и носилац јавног мњенија по јавни живот народа кога има. Није нужно ни то показивати, од какве је важности, да нам народ наш и његова ствар и у страној, како сродној тако и иноплеменој преси заступљена буде, јер у времену, где су међународни одношаји једно с другим тако тесно скопчани, и где народи један на другога живот тако велики уплив имају, много броји, ако је народ наш, ако је народна ствар наша у добром гласу код други народа, јер тим јача морална снага наша. Ми Срби у страној преси слабосмо, да нерекнемо нимало заступљени; једва кадгод да ће по који допис у страним листовима о нама изићи; још је горе, кад видимо, да излазе изопачени, злонамерни и злоковарни дописи и то из средине наши крајева против наше народне ствари, а обране слабо налазимо. Кад би оскудице било у листовима, у којима би себе заступати могли, било би и изговора, али то није тако. Видимо да распрострањен лист чешки „Политика,“ сад „Кореспонденција„ прима ствари наше, кад му се пошљу; „Вандерер“ би без сумње умереним тоном написане дописе примао; „Мађар-Ујшаг“ јамачно, а и „Хон“ не би удешеним чланцима или дописима неприступачан био; осим тога „Србија“ би драговољно примила по који изворни допис, који би Србе с оне стране упознавао са нашим стварима, жељама и неприликама, а кад с оне стране Саве одјекне глас наши народни жеља и патња, то ће много значити, много више него пријатељство промењљиви и себични влада с ове стране; добро би било да се и у „Н. Позору“ и у чешким „Народним новинама“ чути дамо, а који би момак глас народа нашег разнео и у које француске и великонемачке листове, тај би роду глас учинио. Прилике дакле не оскудева — али је воље и вредноће мало. Други народи, као Пољаци, и т. д., по скупе новце отварају себи врата стране журналистике, а ми не употребљавамо ни ону, која би нам већ и из заједнички интереси народни недра своја отворила. Мора болети народ наш, кад види, да га туђин са огњишта нашег у страним листовима напада, а он без обране остаје, а још мање му се жеље и разлози у страном свету чути дају. Народ наш није био немаран, кад је требало крвцу своју за своју народну ствар пролити, и јунаци ма-

ча оставише јунацима мисли, слова и пера, да на политичном пољу бране крвљу заливени сад српске народности — али ти јунака мало видимо на мегдану.

Сад кад се народна ствар прелама, требало би да одјекну лугови и наше и стране журналистике гласом обране, гласом обавештења и опомене.

Ви сте млада браћо! међу осталим за поглавити задатак свој примили, путем пресе на пољу јавности за свој народ делати. Као целокупна омладина не замашате у политику, али као поједини не само да права, него и дужности имате, и политичне ствари у преси претресати, и тим се вечбати и приправљати за тај рад и у самом практичном животу јавном. Многи по стидљивости Србину урођеној несме да заплива, многи се боји прекора, који се чини млађим људима, као такима, који треба још да уче — али у учењу се баш највише мисли развијају, и онако смо уде судбине, да многи и најумнији доцније или домаћим бригама обтерећени, или иначе практичним животом скучени, не могу или неће да оно на јавност изнесу, што су учили и научили. Ако у младости и у првим годинама практичног живота трага свога живота не оставе, доцније ће још мање. Од млађег је света многа животна мисао поникла, па и у нас тако бити може.

Ви млада браћа, који сте у Бечу, Пешти, Цириху, Берлину, Паризу, Петрограду, па и у Новоме Саду и у Београду и свуда и свагде — не дајте, да свет мисли о нама, да немамо довољно умне и моралне снаге, да нисмо на мисли и перу оно, што су наши предци, а што су и сад друга наша браћа на јуначком мегдану. Пренте, и сваки око себе употребите прилике које вам се дају, да и страни свет са нашим стварима, са нашим тежњама, и препрекама упознате, и у добром мњенију други сродни и иноплемени народа лека за болове народа нашег с ове и с оне стране Саве потражите. Тако вам образ био светао на дивану!

ДОПИСИ.

= У **Карловцима,** 18. окт. Јављам вам из поуздана извора, да је патријарху стигла дозвола, да може одма народни конгрес сазвати; то је јамачно и због тога, што се жели, да се размирица са Романима што пре сврши, који су већ изабрали одбор за споразумлење. И тако ћемо до нове године конгрес имати.

Да вам нешто о нашем патронату јавим. На нашој гимназији била су два професорска места упражњена. Стечај је био расписан до конца јула, а избор је био сад тек кад су школе започете. Компетента је било свега четир; од ових буду двоица изабрани, и то један, који је милости патронатском постао лане суплентом на новосадској гимназији и који ни испита зрелости нема, и један свршен правник из Арада. Међу неизбраним био је један правник из Карловаца. Кад се за избор прочуло, онда један овдашњи грађанин поручи патријарху, да то није лепо, да се при једнакој способности карловачки синови одбацују, и ако при том избору остане, прећаше тај грађанин, да неће ни крајцаре од свега гимназији намењеног имања његовог њојзи оставити. Патријарх таки брже боље даде сазвати патронат, и после саветовања од неколико минута постане речени Карловчанин професором, а с оним већ пре избраним незнам шта су радили. То још није све. Тај новоизбрани професор Карловчанин искао је професуру за коју је било расписано 600 ф. а сад му патронат даје само 500 ф. Патронат је увек казивао и налагао професорима да испите полажу, а сад им сам даје изговора да неполажу, јер прима професора који ни прописани услова за полагање професуре нема — а то је испит зрелости.

Лепа препорука за гимназију, у којој за професора онај постаје, који се од осмошколца на тој гимназији у толико разликује, што је неколико година старији.

= **Београд,** 8. окт. Од како кнез Михаило погибе, од то доба хоће мађарска влада силом да се покаже нашој влади, како је она њен велики пријатељ. Нама је добро познато то њено велико пријатељство, а и то нам је познато, да је она убиство кнежево хтела на то употребити, да оностану српску опозицију у корену сатре, па да јој онда оностранн њена верна и покорна раја буди. Да је пак заиста ту намеру пред очима имала, то нам њена дела ово последње време довољно сведоче; но хвала пробуђеној свести оностраних Срба, те јој се намера неиспуни.

Мађарска се влада љуто вара у свом рачуну, ако мисли, да је она нашој влади велико пријатељство учинила тиме, што је ни кривог ни дужног Владимира Јовановића и Љубена Каравелова затворила и што их толико времена држи у затвору. Да је њој на срцу лежало извући оне, који зачеше мисао да се кнез Михаило убије, и који ју и остварише, не би она допустила, да се Карађорђевић после убиства кнежевог шири по купатилама, већ би га одма затворила, и да је то одма урадила, зацело би код њега нашла доста компромитујућих писама. Али њој је прече било затворити Влад. и Каравелова, и послати комисара свога Аста у Н. Сад, који у ствари праве кривце није ни тражијо, а није их могао ни наћи, јер они беху у самој Пешти. — Рад Астов свима нам је добро познат. У једну руку хвала мађарској влади што га посла у Нови Сад, јер сад је пала и оном копрена са очију, који је држао, да мађарска влада са оностраним Србима мисли искрено. Уреднику „Видовдана“ и уреднику „Напредка“ наравно да се мора допадати рад Астов, но ни сто Астова неће их од праведног проклетства нашег народа сачувати.

А нека немисли мађарска влада, да је и тиме учинила велико пријатељство нашој влади, што је Карађорђевића довела у Земун на суочење. Тек осуда његова показаће искреност мађарске владе.

Сви се још сећамо, како се Аст изговарао, да је Владимира и Каравелова за то у Варадин затворио, што у Новоме Саду небеше згодног места за њи. Ми га сад питамо, одкуда за познатог Стевана Андрејевића из Земуна, кога је мађарски испитни суд затворио и у Нови Сад Асту предао, места у гостионици код „царице Јелисавете“? Зар није могао тамо и њих двоицу затворити? И како то, да Владимиру и Каравелову никога непушташе да их обиђе, па ни самог доктора Каравеловог, а Андрејевића обилазе и они, који су на суочење с њиме звати, као Јован Грујић? Ми знамо из поузданог извора, да наша влада није ништа послала против Владимира и Каравелова, а није ништа ни могла против њих послати, а за Андрејевића позната је ствар, да је он био у великом пријатељству са Филипом Станковићем, и да је он био његова десна рука, а и то је познато, да је Андрејевић и у Мајсторовићевој завери помешан био. Овде се јавно сад говори, да је ишао зимус у Сегедин на састанак са Трифковићем, и да је он био посредник између њега и осталих саучестника убиства и да је за тај посао и 800 дук. добио од Карађорђевића. И такав човек држи се у затвору у гостионици, а Владимир и Каравелов у граду! Али тако обично све владе поступају са „тајним агентима“, а да је и Андрејевић тај, то је свима познато. Овде се и то говори; ако Андрејевић сад олако прође, онда се зна чије је масло што је Михаило пао.

Питамо уредника „Напредка“, што му његови дописници сад не пишу, шта се овуда све говори за Андрејевића, као што му пишу шта се говори и шта се неговори за Каравелова. Али врана врани очи некопа.

У **В. Бечкереку** 6. октобра. Изјава г. Ђорђа Стратимировића у „Напредку“ која је и од „Пестер Лојда“ нашег пријатеља усвојена, није нас ни најмање изненадила, јер смо већ вични маневрима којима се исти господин од времена на време послужити зна. Он тврди да га ова странка од више година напада и опада ма да зна да је Милетић био овде који га је својим пријатељима за посланика препоручио, и ма да зна да би по жељи наши стараца дома остао, али тако треба том Милетићу, он зато, што се г. Стратимировић контракандидатуре у Српском Бечеју примио, и што је њему кварио, у место жао за срамоту да му врати, наваљивао је на српску резерву да га изабере; па како се понашао г. Стратимировић према те странке која је у место нападања учинила да послаником постане, у Срб. Бечеју ожалошћен нетеде овамо пре избора доћи, но кад га уверише Милетићеви пријатељи да су му избор осигурали, дошао је допраћен од Аце Поповића Зуба и неколико бечејаца који су тамо уз њега били, али верни Аца Поповић како овамо стиже, прво му је било Милетића опадати, то бечкеречани дознаше, и кад усљед тог један од њи г. Стратимировићу изјави, ако је тако онда неће за избор да знаде, добио је од г. Стр. за одговор да га таково понашање Аце и самог љути и за то ће га одма кући одправити, то се опет није искало, него буде свршено да се Аца тих послова оканути има, и тако гост наш Аца исто вече при вечери у место започети посао да продужи, јамачно по налогу за тај случај наздрављао је јавно Милетићу, фалећи га да је он први Србин и т. д. што кад гости бечејци чуше немогоше се разазнати све донде док им од бечкеречана не би казано да је то јамачно по налогу, почем у Бечкереку тако ствари стоје, да то тако мора бити а они да се опет по околностима равнају.

После избора шта је све сљедовало познато је нашој публици, на последку морадоше и бирачи г. С. са изјавама на среду изићи; са одговором још и данас дугује а одавде му је казано да је једно овде говорио, а друго радио, онако као год што је у оно доба уз левицу био, а сад је уз десницу, г. С. је за време пруско-талијанског рата, и овде експериментирао, но без сваког одзива и т. д.

Зна он, да је са онима, који највише учинише да је за посланика изабрат, одавно већ свршио, а особено сад гди показа да му је више до котерије која грамзи за касом Текелином него до Матице стало, и зато и ако нам ма и до привидног споразумлења и слоге, ствари ради много стати мора, којег се ради и ваш штовани лист досад од сваког полемисања уздржао, било је и пре покушаја за Матицу већ крајно време да се разазнамо, и зато публика даним приликама одсада нек покаже да ли свести имаде, или се са изјавама понети и обманути може. —

Д. Ј. **Нови Сад.** Не може ми се на ино, а да не напоменем нешто приправницима учитељског звања. Повода томе даде ми у 81. бр. „Заставе“ расписани „стечај на учитељско место у горњем Товарнику у Срему.“

Пратећи све ствари, које се тичу наших школа, нађем и на поменути стечај. Па шта ме је то тако зачудило? Шта ме је задржало на томе стечају? Ништа друго, до „потписани“ К. на кога треба проситељи своје молбенице да управе. Тај „потписани неје нико други. до „местни школски управитељ.“ Ја сад нећу да подмећем какве хрђаве намере истоме управитељу, али ако неје то, онда је опет нешто што је опет зло, а то је „незнање и непознавање својих дужности“ од г. управитеља. Зар то неје незнање, кад г. управитељ незна, да при распису стечаја, треба више гаранције, за онога што се тражи на отворено место. Г. управитељ то чини у име општине, па шта више обећава и својевољну награду од 100 фор. од стране општине.

Можда ће „местни школа управитељ“ казати, да је он расписао стечај као председник дотичне општине — ако је тај — али онда се требао подписати као председник општине, а не као „местни школа управитељ.“ — Даље ако г. управитељ незна, а он треба да пази, како се по други мести расписују стечајеви. Али ништа у архидиецези може се свашта догодити. Тамо већ одавна постоји обичај, да окружни управитељи расписују стечај, место конзисторије. Тамо се може и то догодити, да г. прота к. писмено позове (као лане у ово доба) свршеног приправника Ђ. Д. чак из Сомбора у Карловце. Овај покрај све сиротиње своје учини тај скупи пут од 11—12 миља, јер му је г. прота обећао Ривичку штацију. Истих сиромах дође у Нови Сад — не имајући чиме ни конака платити. Одем ја њиме у Сион. Ту нам гђа протиница једва допусти аудијенцију код г. проте. Г. прота незна, где му је глава — те тако кукавног човека врати натраг у Сомбор, где и данас седи без ухљебљења. Овај сам пример из мојега „Дневника“ навео само зато, да браћа приправници виде — у колико мора бити слабије поуздање у г. местног шк. управитеља, кад се не може поуздати у окружног директора.

Даље — г. м. ш. управитељ у Товарнику расписује стечај, на најдужи рок од 13 дана. Невиђено чудо! Та у 13 дана може се преко наших новина — које 2 пут недељно излазе — тек три пут стечај објавити. Е ништа! На тај ће се начин њих више лично преставити, а на то се — чини ми се тамо и иде — јер личном ће се пријавом прво показати, који уме боље пјати, а друго распознаће се „најпокорнији“ који се бацају „кољенопреклоно“ у „милост најмилостивијих“ — од оних, који као слободни људи, желе вршити најсветији задатак — „изображавајући поверен јим аманет за оно, на што јих је сам Бог створио: за слободна створења.“

Завршујући овај чланак опомињем прво: г. управитеља, да је за стечај најкраћи рок од 4 недеље — ако је већ у моди тамо, да су местни школски управитељи тако неограничени — а браћу приправнике, да буду на опрези и да добро мотре на „расписе стечаја,“ ако јим је стало, да стални буду на добивеним местима.

ГОВОР

г. Стевана Брановачког, у одбору за народности.

Пошто је г. Милетић мој представнички садруг у подугој својој беседи јасно и обширно изложио све то, што се на разјасненење и правдање они основа и начела тиче, на којима се чрез нас двојицу предложен закон. предлог оснива; а о том се и не сумњам, да је сваки овде присуствујући одбора члан његову на нем. језику држану беседу разумео, — то ја с моје стране мало имам шта још к томе навести; ал ипак немогу пропустити, да у овом погледу гдекоје примјетбе на друга два предлога пододборска и Хорват-Керкапољева не учиним.

Оба ова два последња законска предлога на челу свом носе наслов „равноправност народности“ а у целом обширном њиовом саставу не само да нема ни спомена о разним у Угарској постојећим народностима, као народном индивидуалитету; но само се у њима наводи разних народности поједини грађани, и правна отношења између себе, у обзиру слободе употребленја свога матерња језика.

Отуда сљедује, да ови закони не признају у Угарској још за времена Вербеције у смислу Трипартита част III. титуле 25. суштествујуће народе (Nationes) за такове, поред свега тога, што свакидашњи живот и данашње биће свијух тих народа довољно посведочава; и поједине њиове народности, као личну целину — изпуштају из свог обзира, и у определењу њиових међусобних одношаја стављају се на поље појединих грађана само, т. ј. грађанску личну слободу. А почем се неда тајити, да у Угарској више немађарски народности има, и да те народности као конкретне личности и целине имају своје потребе и права, то треба да је овде о њима, и њиовим правним отношајима из међу себе реч, а не само о појединим њиовим члановима, и грађанима, као таквим.

А кад даље у обзир узмете и то, да ова два горе именована законска предлога за основу личне особе разних народности узимају, дакле допуштају — да по местима — гди су разне народности тако измешане, да једна из међу њи сачињава само относну (релативну) већину — а тај је догађај понајвише у Угарској, гди су редка места, и међе, у коима абсолутна већина које народности влада, — онда само по себи се разуме, да ни релативна већина у погледу званичног уживања матерњега свога језика на супрот мањини у таковој општини обитавајућих становника других народности — неби била осигурана; јер кад се већ са друге стране у истима закон. предлозима — а особито у Хорват-Керкапољскоме, заједно налаже и то, да се мађарски језик не само код средоточних власти — но и у муниципиума, шта више и код конзисторијума, као опредјелителан сматрати има относно у судству све писмене парница разправе, и прилози, закључке а пресуде не само на мађарском језику водити се имају, но у колико би какви документи, сведока и вештака изкази на другом ком језику парници приложена била, та се у случају апелате са трошком партаја на мађарски превести језик имају, — у таковим околностима велим, — само се по себи разумева, да ћеду све разних народности мањине скопчати се против ма које у релативној већини налазеће се ма у ком месту, или међи народности; — и за обићи многе друге незгоде, и умножење послова — мађарски језик за пословни и званични установити.

Дакле можемо слободно рећи, да се на такови начин неиде на умирење и задоволење немађарских народности у Угарској; но напротив на помађаривање и то не само моралним, но и новчаним средствима. И тако ови предлози ништа новога немађарским народностима не дају, осим да се у скупштинама могу и своим матерњим језицима служити; а напротив у многом обзиру стање њиово горим чини од садашњега.

Још имам г. Жедињи на његово тврђење да ми Срби под Леополдом I. тражисмо у Угарској само заштиту; а сад закгевамо и такова права, која нам се немогу дати — имам одговорити: Достоверни документи и повеље српске посведочавају, да је цар и краљ угарски Леополд I. народ српски из свога отачаства овамо на обрану против силе турске уз уговор позвао; Срби дакле ништа нетраже друго, но што је тим уговором ујамчено. Али овде није сад о том реч, но о уређењу отношаја немађарских народности у обште. Није дакле му нуждно било овде, српске ствари наводити.

Даље г. грофу Телекији на његов израз: да немађарске народности сад више закгевају, него што су досад имале; онда, кад је и ово много било; — имам примјетити: ако би тако и већина угарског законодавства ову народну ствар, као он покала, и удесити желила — онда није нам требало у овом погледу нове доносити законе, но остати поред стари. Али сад би требало, и треба ширити а не још веђма сужавати права немађарских народности на основу равноправности.

Напоследку нека ми се допусти г. Армбрусту — који одриче, да ми Срби можемо представљати, и закгевања чинити у име других народности н. пр. Немаца, који су задовољни и сад и ништа нетраже — имам му одговорити: да је он ваљда заборавио, да ми овде у дебати не као Срби, но као земаљски посланици учествујемо, и уобште бранимо права немађарских народности; а сваком је на вољи, што неће, онога се у свако доба одрећи.

Апелационом суду,

У Пешти 26. (14.) септ.

(Свршетак.)

Не, поступак, који се оснива само на сумњи, а иде тако далеко, да скоро уништава обстанак човека, неможе и не сме се трпити у Угарској; такав поступак нема за извинење ни онај жалостан израз: „нужне мере предо-

с. ожности“ и служио би земљи на срамоту, која би допустила, да се данас, у веку изображења, који налаже народима, да подигну њиово правосуђе на висину слободних начела, на висину човечанског разума. Овде се ставља питање, где ће се једном зауставити такав поступак, који се оснива само на неправедној сумњи, а требала би да има свој основ у очевидном делу. Са самим сумњама могао би такав поступак уништити сва права човека и грађанина. Ако се ова истина пориче, ако се оће да узме у обрану такав поступак, који се само на сумњи оснива, те се слобода, част и сва грађанска права остављају самовољи једног комесара или судије, онда ваља изрећи, да сви закони, који обезбеђују та грађанска права и законите форме пресуде, које невиности јамства пружају — само су голе речи без смисла, и да читава власт мора и треба да је стављена у руке каквог полицајног комисара или каквог судије. Али такав комесар и такав судија јесу људи који нису безгрешни, него су такођер изложени многим погрешкама и слабостима; у политичним стварима више је пута изашло на видик, да људи, са влашћу снабдевени, имају најниже страсти, те под плаштом обштег добра одају се свим плеткама и употребљују најгору излику, излику сумње, да гоне и да воде пропасти поштеног грађанина, чија није друга кривица, него да га мрзе или да га се боје његови политични противници, непријатељи слободе и истине.

По томе позвано је судство апелације, чувар уставности, имајући задатак, да истражи, да ли су у делу суђења све установе уставних закона употребљене — да уништи одлуке првога суда, који установљује и на неизвестно време продужује казан затвора, која ми се наметула против сваке правде без икаквог разлога и тако нечовечно.

Лична слобода је најдрагоценија властитост сваког грађанина; ја дакле и из дужности спрам себе самог, и у обштем друштвеном интересу позивам се на виши суд против самоволе и неправде, у којој ме мој положај принуђава, да право браним.

Нека се дакле строго и савестно извршује устав и законита форма по суду, којем сам подложен, нека се моја парница врши по уставним законима, те нека ме одма пусте на слободу, јер ја сам невин, а ово што иштем право је и неможе ми се без велике неправде одбити.

Ја остајем и т. д. Влад. Јовановић.

Суђење саучесницима кнежева убиства.

(Први дан.)

Пред. Ви сте чули, шта се против вас наводи. Ви сте знали, да је завера против кнежева живота, па ћутасте, како тумачите ви тај преступ?

Обтуж. мумла нешто преда се.

Пред. како, кад и од кога дознадосте ви за убилачки план? — Оптуж. Позива се на своју изреку код истражне комисије. Тада рече одприлике ово: „До марта о. г. није ништа знао, да постоји завера. На цвети дође њему Филип, десна рука разкнеза Александра, и јави на заповест Паје Радовановића, да се установила завера, која оће да убије кнеза и да поруши ред престолонасљедства. Речено му је, да се и он држи спреман. Стеван Вучићевић наравно да је пристао — и због његове глупости ни за какву улогу изабран, избрбљао је тајну пред једним кућаром — свакако нејасним начином. Паја Радовановић пошаље му Филипа — јер коловођа није баш најбоље стајао са Стеваном.

Пред. Ти си дакле знао за то?

Оптуж. Јесам.

Пред. Остајешли ти при оном, што си пре рекао? — Обтуж. Остајем.

Пред. Подпуно? — Обтуж. Јест.

Пред. Оно што си пре рекао не само да се потврђује са твојим садашњим признањем, него се и подпуно слаже са изреком сведока Весеца. (Записник се прочита.) Оптужени рекао је Весецу на 20 дана пре катастрофе: „кнез неће више дуже живити!“

Пред. Шта имаш да наведеш у твоју обрану? — Опт. Ништа.

Пошто је још државни тужилац приметио, да он више ништа нема да дода, буде оптужени одведен.

Сад дође на ред оптужени Станко Здравковић, мали, угојен човек од 49 година. У својој младости био је келнер, а после се настанио као крчмар. Узео је од Александра под закуп крчму код „нове круне.“

Пред. чуо си, због чега си обтужен. Ко ти је рекао за план о убијству? — Обтуж. Филип Станковић (Александров alter ego). Он је обично код мене јео и пио, наравно за своје новце. Једно вече дође он к мени, и ја га запита: „како је то, да си ти још овде? ти хтеде још пре неколико дана ићи у Пешту?“ Он ми одговори, да је имао овде посла, он је помагао, да се кнез Михајло убије. Ја се уплаших. Он ме запита, што сам пребледио? и понови план убиству. Ја рекох: Неговори ми тако што, ја се бојим. Лако је то казати, убити. Обичног човека убити није лако, а камоли владара. А зашто ти то кажеш? Ако ме запитају, мораћу полицији казати. А одкуд ти право на то? запита ме Филип брзо, показујући на револвер, ког је носио свагда сакривен под капутом. Ја прибледих, претња се није могла узети олако, и ћутах. Да би разтерао страх, који ми у ноге уђе, напијем се воде са куваним воћем. И Филип је пио. Сутра дан оде у Пешту. То је било на 5—6 дана пре кнежева убиства. Ја намеравах ићи кнезу и њему то јавити. Ал сам чуо, да покојни кнез није ништа држао на такове вести; бојао сам се на мене не посумња, да сам само због новца ствар јавио. То ме је уздржало од пријаве.

Пред. Шта си имао посла у Пешти са Карађорђевићем? — Обтуж. Отишао сам к њему, да ми попусти кирију, почем се млоге гостионице зидају и мени кваре конкуренцију. Разкнез обећа, да ће ми 150 дуката попустити, а под тим условом, да уступим Филипу собу у првом спрату. Овде ће Филип дочекивати трговце, званичнике, и т. д. и говориће с њиме о трговини, политики, и т. д. „То се тебе ништа не тиче,“ продужи разкнез. „Шта се има ту мешати угоститељ? Гледај ти твоје лонце и бокале,“ Филип је често к мени долазио, сам или и са својом женом, и што је потрошио, одма је исплатио. Али собу није искао.

Обтуженом прочитају се затим пређашњи изкази и изкази неких сведока. Ови посведочавају, да је „Друштво“ у соби ипак често пребитивало. За тим преда оптужени једно мало обранбено писмено, у ком се његова невиност доказује.

Државни тужилац изјави, да је обтужени крив, што је и он за то знао, по закону је на сваки начин био обвезан, да јави за заверу. Затим се обтужени одведе и дворана се испразни. За данас је суђење било свршено.

Други дан.

Тог дана испитиван је најпре Мајсторовић.

Пред. Јел говорио Ракетић свама о овогодишњем маневру? Обт. Ја незнам; ја њега непознајем.

Пред. Јестел му после маневра писали? — Обт.: Нисам. Ја с њиме још од 1862 године нисам говорио.

Пред. Кад сте 11. јунија у Смедереву били, дал сте со разговарали са сељацима. Обт. Јест, ја сам ишао с Пером Стефановићем на Дунав, па кад сам видио тамо Хасавчане ја сам се с њима разговарао о кућевном и трговачким пословима. Ишли смо у кафану пили кафе и вина и разговарали се о којечему обичном.

Пред. Само сте се о којечему разговарали? Обт. Да.

Пред. Знател ви што о том, да је жена Карађорђева Персида 2000 дуката Филипу дала, да склопи заверу. Обт. Знам.

Пред. Па кад му је дала те новце? Обт. У пролеће. Мени је о том у Јулију те године преповедала, неколко дана после бомбардирања на Београд. Она ме је питала, како ствари у Београду стоје и тужила ми се да је Филипу скоро 2000 дуката дала, а он опет још новаца иште.

Пред. Ви сте се двапут оде са Филипом састајали, и опет кажете да незнате за заверу. Обт. Ја ни на који начин незнам зато. Пред. Ви и одричете да сте са Плакичићом и Ручмановићом посла имали. Обт. Јест, ја одричем.

Пред. Ви и то кажете да није истина, да сте се са сељацима 7—11 јулија о атенту договарали.

Обт. Ја, ја кажем да није истина.

Пред. Али пред изтражном комисијом ви сте све то јасним речма, и по више пута признали.

(Читају се испити, на којима је обт. сасвим прецизно своје изреке казао.) То што сте ви пређе изказали, то мора да је истинито, кад се са свима догађајима слаже. Ви и сами признајете да сте били на састанку са Филиповићем.

Обт. Јест, ал у друго доба. То је било после оног пута у Смедерево.

Пред. Ви сте најпре трипут са Филипом имали договора, па онда сте путовали у Смедерево. Обт. Ја сам пре тога путовао.

Државни тужилац председнику. Г. обт. неговори истину, ја молим да се прочита његово казивање код комисије. (Читају се неки испити.)

Пред. Ето баш ти искази потврђују се са свима околностима. Суд вас позива да истину говорите.

Обт. (плаче у публики жагор.) Ја сам пређе лагао.

Пред. Зашто, ко вас је теро да лажете. Обт. Нико.

Пред. Дела су вам доказивала да неасни лагати, па зато сте све и признали. Сад оће те наново у лаж да ударите. Можете, али ствар остаје кошто јесте. Осим тог каже и Вучичевић, да му је Филип преповедо, да сте и ви у завери. Обт. Филип је то говорио само да више присталаца добије. Он је лагао.

Пред. Шта вам асни одрицање, кад све околности слажу се подпуно са вишим пређашњим признањем. Обт. Дела нису против мене. Ја сам био пре договора с Филипом у Смедереву.

Пред. Та ви пре рекосте противно? Онда сам лаго.

Пред. Зашто. — Обт. Нећу да кажем, али ипак ми треба веровати јер сам 1864. сам казао да је Персида 2000 дуката дала да се збаци с престола Михајло Обреновић. Ја нисам тео ништа више о Карађорђевићима да знам, па док се његова странка од мене уклањала, дотле у другој Обреновићевој нетеше веровати. Ја сам ћутао нато, јер сам знао да ће доћи време кад ћу ја имати право. Кад је кнез Михаило због градова у Цариград путовао, ја сам рекао. „То је велика срећа по нас, што ми тог кнеза имамо, ето тако, као што смо добили градове, тако ћемо и све друго добити.„ Господин Илић из Београда написао је један чланак против мене и омладине. Ја сам му на то у Новосадском „Напредку“ одговоријо: Ја нисам опонент, кад видим да кнез ради за величину народну, ја се цепам од опозиције. Онда су ме у стану Карађорђевићевим „шпијоном“ звали. Ја сам на то одговорио, ја сам за оног, ком је стало до земље, а не за оног који навек на самог себе мисли. Једаред сам био у Вршцу у кафани, ди сам слушо како једни за кнеза други против њега говоре.

Ја сам онда ово казао: Ја истина нисам љубимац кнежев, али морам истину рећи. Избор је код нас слободан, а ако многи неће у избор да се уплећу, то влада није крива, протукандидати у свима се земљама међу, па и у самој енглеској није избор слободан. У Темишцвару сам доживио да су ме зато у једном листу изгрдили.

И на дан самог убиства, кад сам на лађи у Смедерево путово, говорио сам тако исто. Ја дакле нисам непријатељ владајуће династије и земље. Ја сам још и то казао, да кад би Пера Карађорђевић на престо дошо, да би то велика несрећа била. Бранилац Мајсторовићев побија тужбе против њега, и иште да се ослободи.

Државни тужилац даје на то председнику једно писмо. Пред. Је ли ово ваш рукопис и подпис. Обт. Јесте. Државни тужилац чита писмо.. У том писму које је 20. августа 1860 Александру писано има пуно најосветљивији израза против Обреновића. Држ. туж. изваћа отуд да је Мајсторовић одавно на заверу смишљао.

После реплике држ. туж. и браниоца сврши се седница и обт. се одведе.

(Продужиће се.)

Угарска.

— У седници 11. окт. поднео је централни одбор законски предлог, о том како да се истребе арамије по Угарској. На захтев министра Венкхајма да му се тога ради 100.000 даде, одбор предлаже 60.000.

Бесе никако неће никакав законски предлог о том, јер тим би се диго монумент народној срамоти, него нека то сабор само просто закључи.

Патаји вели да би боље било да се тога ради мађарска војска кући доведе, а не да по Чешкој ненаоружане грађане убија. Министров се захтев одобри. — Тог је пута решено: кад један процес код две инштанције добије једнаке пресуде, да даља апелата нема. —

— Комисија која је изабрала да читанке и друге књиге школске саставља од месеца јула непрестано на том ради и сад је 14. окт. држала своју прву седницу о том. На тој седници најпре су утврђени принципи тог елабората, понда је сваки члан казивао свој план за књигу, која је њему на склапање дата. Осим те комисије изјавијо је председник њен, да ће влада отворити конкуренцију, па чија се књига нађе да је најбоља та ће се примити. Ко ће те књиге оцењивати, и дал ће владином ил сачинитељевом имаовином постати, о том ће се други пут решити.

— Мешовита комисија о речком питању почела је 14. своје већање у Пешти.

Аустрија.

Тријест. Обштине славенске које су досад под Тријест подпадале ишту да се оделе.

Беч. 14. окт. Зибликијевић ће у уторак у државном већу поднети интерпелацију о опуномоћењу галичких окружних капетансија на изузетне мере, интерпелант оће да зна, зашто је Галиција од изузетни наредби поштеђени.

— „Вандерер“ пише како се по талијанским журналима живо потеже римско питање. Универс италијанске званичне новине, изнашају на јавност ноту министра Менабреа, коју је послао француском двору о римском питању.

— У тој ноти услови су споразумлењу таки да сва погодба излази на то да се установи status quo ante.

— „Ost See Zeitung“. донаша извештај о дочеку Турн Таксиса код цара руског и каже да је кнеза цар најљубезније дочекао, па кад му је кнез о галичким односајима говорио, одговорио му је цар: Мој покојни стриц и ја, на жалост смо се морали уверити да пољско племство, што већма о лојалности својој уверава тим већма на издајство смишља, ја желим да Аустрија недође до тог искуства. То је све веле, те новине, што је цар говорио.

Чешка.

Чеси који су на граници Пруској кад им власт неда да држе скупове у својој земљи, они пређу у Пруску, узкликну својим вођама неколко пута „слава“ и врате се мирно натраг. —

Саме немачке новине пишу, како је градоначелник прашки др. Клауди, кад је на представку барону Колеру ишао, од овог први пут одбијен, што га није имао када примити а други дан кад га је примио не само што је с њиме опоро говорио, него му је још и претио, због последњих догађаја у Чешкој.

— Чески лист „Хлас“ конфисциран је 13. окт. Он ће одсад излазити у Бечу. — 14. окт. Полицајна дирекција почиње службу своју. Варошки чувари престају а на њиово место долази царски полицаји. — Уредник „Олумницки новина“ осуђен је за два преступа штампарски на 15 месеци робије и 700 ф. губитка од кауције.

СЛАВЕНСКЕ ЗЕМЉЕ.

РУСИЈА. Из Лондона пишу „Московским Ведомостима“ да ће краљица енглеска издати амнестију за многе Фенијанце, који су већ осуђени.

— Гледстон, који у процепу са данашњом владом енглеском стоји, говорио је, као што у „Голосу“ јављају, својим бирачима у Варингону слово, у ком доказује, да администрација ториска (садашње владајуће странке) навек само расипа и увеличава бреме расхода земаљска.

— Из Русије пишу „Ау. нов.“ „Сасвим чудан појав указује нам се у том како влада опоро поступа против свеславенски тежња. Пређе су и саме власти подпомагале куплење прилога за све славенско друштво, а сад уједаред влада узапти 50.000 рубаља, које је једна трговачка кућа на ту цел скупила, и предаде ту суму друштву за подпомагање невољника у Финској. Уједно се јавља да је влада спречила излазак једном листу који би за панславизам радијо, а тако исто једна рутенска депутација из Галиције није у Петрограду аудијенције добила“. — И бечка „Нова сл. Преса“ узела је нотицију о том. —

— Папа је послао св. Синоду у Петрограду посланицу управљену на све грчко источне цркве у у Русији. Синод му спрема одговор.

СТРАНЕ ЗЕМЉЕ.

РУМУНСКА. У „Газети народовој“ има једна кореспонденција из Букурешта, да је тамо дошао из Пруске обрштар један, са више најбољи официра пруски, да обучава Румуне новом оружју, и да да практична упутства како да се организује војска. Полковник тај дуже ће се месеци тамо бавити, и може, ако му нужде буде, још више официра из Пруске у Букурешт довести позвати.

„Пошто су се (вели „Газета народова“) утврдили већ пријатељски односаји с Русијом и Пруском, учињен је и интимнит савез са прогресистама италијанским. Цел том савезу, разуме се која је — иде се о глави Турској. Чести договори одбора руска, грчка, румунска и бугарска међу собом и са агентима кандијотска устанка, и одборима српским и црногорским, дају разјашњења што воће румунске тако смело раде па се још и надају, да ће моћи присјединити Румунској Трансилванију, Банат и Буковину. —

— Везир Али-паша, писао је кнезу Карлу, да не подпомаже Бугаре, на што му је министар Голеску одговорио, да су владине мере припречиле Бугарима њиову радњу у Румунској и изражава надежду, да се пријатељски однощаји неће међу Румунијом и Турском пре укинути.

— Друштво једно Мациниста купило је једно добро, код Букурешта, да ту концентрира устанак источних народа, Меноти и Рикоти Гарибалди изчекују се тамо, а Гарибалди ће на пролеће тамо доћи.

По кореспонденцији „д. Н. Е.“ у Букурешту се на врат на нос оружа. 100.000 оки барута наручено је у Пруској. Осим тога прави се барут и у Румунској. Махедијацано наручио је из Америке 15.000 нови пушака. Влада је наумила 400.000 талира у зајам узети.

ТУРСКА. О кривици руски поданика кондури и Ајљтинци још ништа основаног нема, то се већ зна да Мурад-ефенди, ништа ни знао није о завери против султанова живота. Него свему је ово повода дало: Разболе се султан а његов доктор, да би до новаца дошао, каже му да је отрован. И заиста доктор тај кад султан оздрави добије 250.000 фор. Све те сплетке измислила је само страначка освета.

ШПАНИЈА. 40.000 мадритски грађана задржавају код себе оружје, које су при устанку добили, они га, веле, задржавају тога ради, да у свако доба с њиме бране слободу.

У Барцелони ухваћен је један Француз, који је врбовао за противреволуцију. Држи се да је емисар француске владе.

— Као што француски листови јављају намеравали су у Сарагоси да убију Прима, зато што је писао писмо у „Гуола“, да је он за монархију. Намера није испала за руком, злочинац је ухваћен, али му је Прим опростио. Гласови из Мадрида побијају то француско казивање.

У „Келн. Цтгу“ стоји, да је револуциона јунта у Барцелони изјавила се за републмку, у којој би Прим председник био, а ако се тај план непримии онда ће Каталонија одцепити се од остале Шпањолске и установити за себе републику.

— Револуциона јунта у Ђујелви иште, да се краљица Исабела, њена влада и чиновници од пређашње администрације пред суд ставе.

— Централна јунта захтева од владе, да укине смртну казан у Шпанији, но да оснује штрафколоније у африканским и азијатским областима, које под Шпанију подпадају.

— Са острва Кубе дошла је депутација у Шпанију, да изјави своје пристајање уз владу.

— Шпањолски државни зајам нарастао је већ до милион франака. Једна енглеска кућа понудила је шпањолској влади 500 милиона франака по 5 процената.

— По новинама „Ел Импартијал“ нашла је садашња влада дефицита од старе владе 2.400 мил. реала.

— Влада је обећала да ће свима раденима дати посла, и до сад су се у Мадриду 13.000 радена пријавила за посао.

— Већ су одређене изборне комисије, којо ће прикупљати гласове за посланике.

— Краљица Изабела још доя је владала, наумна да учествује у организовању папине зуавске војске, послала му је 20 милиона реала, разуме се из државне касе.

— Инфант Дон Хенрик, син дон Фернанда, сад је у Лисабону и спрема се да иде у Шпанију.

— Из Хаване јављају, да ће комисије од пет већи острва ићи да се у договор ставе са владом шпанском.

— Острво Малага издаје из своје јунте декрет као каква независна држава, па још прети казном, који је неслуша.

— У листу „Норд“ стоји, да је Прим позвао Емила Жирардена, да дође у Шпанску, да својим саветом помогне револуцији. Жирарден је 9. окт. и отишао.

— Краљица Изабела има у енглеској банки 900 хиљ. фунти стерлинга, а то је 9 милиона фор.

— 500 језујита побегло је у Лисабон, а још их је више прибегло у Бордо.

— Мадритска јунта поднашајући влади предлоо укидању језуитска реда навађа да то треба учинити, што је цел језујита против слободе, што су те корпорације биле највећи подупирачи срамне системе, која народ гњечи, што кад је народ срушио ту систему неможе ни њених органа трпити. Напоследку јунта жели да се све привилегије свију религиозних корпорација укину. То је све, као што је јављено, и учињено.

— Мадрид 13. окт. Посланици француски, енглески и португалски изјавили су министру спољашњем и председнику министарства, да њиове владе признају садашњу провизорну владу. И Италија ће скорим то учинити, а и сам папа изјавио се, да жели са садашњом владом у пријатељству бити. — Јунта у Барцелони скорим ће се распустити. Јунти у Феролу, која сама неће да се разиђе, послат је комисар. Јунта у Севили, при распусту свом, издала је манифест који се овако свршава: Доле с директним и индиректним династијама.

— Изишао је декрет прив. шпанске владе пун либералних установа, у ком је то најважнија, да ће се слушати народна воља ако и против монархије будне.

Португалског краља отац Дон Фернандо предлаже свога зета принца хохенцолерска за престо шпањолски. Западне силе подпомажу тај предлог.

НОВИЈЕ.

Из Вуковара нам пишу, да је тамо био г. бискуп Штросмајер, и да су му грађани, позвавше Срби у вече дали сјајну бакљаду, при којој га је поздравио г. адв. Грчић, на што му је г. бискуп одговорио. У идућем листу више.

Јуче 18. окт. била је у Пешти велика конференција српски, романски, и руски народни заступника. Повод је био, што је 15. окт. одбор за народности поднео свој предлог у питању о народностима, који је заједно са предлогом српско романске мањине одбора упућен оделењима на претрес. У конференцији је закључено иступити из оделења, а по том

из сабора, ако се предлог одбора прими за основу специјалне дебате. Предлог тај заједно са предлогом српско-романским, доћи ће у понедељак 21. окт. у претрес.

У одбору за обранбени закон рекао је 15. окт. Бајст: Аустрија стоји са Француском и Енглеском у најбољем одношају, а и са Италијом је у пријатељству. Што се тиче Пруске ту никад немисли Аустрија на о свету. И с Русијом гледи она да буде у пријатељству. Због евентуалности какве пруско-француске конфликта мора Аустрија спремна бити, колко да својој неутралности уважење прибави, толико и да смета силама, које су можда склоњене да се уплету." Даље каже Бајст за дунавске кнежевине, да су оне прави велик арсенал — у сљед ти извјава вотирано је 800 хиљ. војника.

— Из Итебеја јављају нам да, су поарали лопови ноћу између 11. и 12. октобра цркву и однели из ње 7. фор. 17. новчића. Тели су и тутора да поарају а кад нису могли, они су његовом брату извукли кров провор спаваће хаљине и руво из собе.

Литерарна крађа!

У Вечу излазећи лист „Цукунфт" донесе у свом бр. 247 уводни чланак под насловом „Der Jslam und der moderne Staat". Овај је чланак од речи до речи преписан из моје брошире „die orientalische Frage und ihre organische Lösung", а неки господин Петар Узелац из Цариграда имаде још образа да се под тај чланак пуним именом подпише, па није се ни женирао да остави наслов том чланку онако исто као што гласи једно заглавље моје брошире. — Ал није ово првина, да се такова крађа чини. Пре неколико месеци донесе „Напредак" читаву поворку чланака под насловом „Источно питање од Руса Лавровског". И ови чланци су од речи до речи преведени из исте моје брошире. — Та господа ако ће већ красти, оно нек бар именују извор, или нека ствар бар тако промену да се крађа непозна.

Др. Полит.

НЕКА ЈЕ НА ЗНАЊЕ!

Сви они, који имају при себи књиге „За слободу и народ" од Владимира Јовановића, умољавају се, да се са шиљањем новаца чим пре пожуре, — и нека их шиљу Јелени Ђ. Јовановића у дунавској улици у Новоме Саду.

Књижевне вести.

Овијех дана доштампана је те ће се предбројницима разашиљати за осам дана књига:

Псалми Давидови.

Попут српскијех народнијех пјесама спјевао их по светоме писму.

Ог. Утјешеновић-Острожински.

У Бечу из штампарије Л. Сомера, преко 20 табака у 8 м.

У предговору означава се одношај Израјила и псалама Давидовијех к народу нашем и становиште списатељево. Додана су књизи обширнија разјаснења о псалтиру и већини појединијех псалама, те кључ зе читање ћирилице (алфабет нови и стари, штампарски и писаћи) ради читатеља који су обикли више латиници.

Књига има мјесто оглашенијех 17 преко 20 табака. Цијена јој ипак остаје само један форинат а. вр. или 10 гроша чар. за предбројнике и све оне који хоће да набаве књигу за готов новац још до конца ове године. Сабирачима предбројника иде и надаље на свако 10 по једна књ. на дар. Књижарима се даје 15% користи. Наручбине се шаљу на списатеља самога:

Wien, Alsergrund, Bergasse Nr. 4.

У Бечу 11. (23.) окт. 1868. О. У. О.

У Новоме Саду изишла је: „Философично-педагогичка расправа о политично-народном васпитању." написао Јосиф Подградски, професор. Цена је 50 нов. Може се добити код списатеља и у трговини Ђорђа Ракића код „белог јагњета." — Садржај књиге види се из ових речи, које на страни 6 читамо: „Једно од најважнији задаћа педагогике остаје свагда, развијање бистрих и јасних појмова у младићу, и то основано развијање. У овој ћемо расправи покушати да развијемо ове идеје:

4. идеју човека.
2. идеју славенског владаоца.
3. идеју српског народа.
4. идеју славенске државне управе, слободе у обште, закона, слободе штампе и говора, и органичног одношаја међу владаоцем и народом.

Најпосле ћемо турити чувара, цензора са небеском силом, да чува те идеје у народу. Тај цензор у народу. што бди над свим тим идејама, што казни оне, који те идеје газе, а оне небеским венцима кити, који те идеје потпомажу, и народ свој за ове идеје одушевљава, — то је прави народни песник. Даклем:

5. развићемо идеју народног песника."

У књижари Леополда Хартмана у Загребу изашла је из тиска „Хрватско-њемачка бесједовница" методично упутство како да се практично изучи хрватски и немачки друштвени језик. Књига има 436 страна на малом октаву и кошта 1 ф. 40 н. Нуз ту књигу иде још и једна друга, „кључ за задаће." Обе заједно круто везане стоје 2 ф. Који су ради да хрватски и српски и коректно немачку конверзацију науче, та ће им „Бесједовница" од велике помоћи бити. Та је књига уједно и путевођа по Загребу и околини, а и удешена је да се из ње упозна просветни живот Хрвата и Срба.

Положивши званичне чине моје као судац и представник ове слоб. кр. вароши и спјешивши новом определењу мом није ми по жељи могућно било са сваким од пријатеља и познаника моји понаособ опростити се, зато се овим побуђен налазим путем јавности не само пријатељма и познаницима већ и целом свеколиком поштованом грађанству ове слоб. краљеве вароши на топлом усрдију и добросхотносћу, којом ме је за време мога четрнајстогодишњег становања у овој вароши одликовало и својим велецењеним поверењем не само у званичном него и у друштвеном саобраштају предусретало, — из свег срдца благодарити и себе топлој успомени и многоцењеном пријатељству и на даље препоручити.

Растављајући се дакле из средине вароши ове, за коју ме многе пријатне свезе пријатељства и оданости вежу, желим велештованом грађанству сваки најспасоноснији успјех у напредовању и процветавању благостања грађанског, те у тој најсрдачнијој жељи велим свима и сваком из дубљине душе моје с Богом!

У Новом Саду 25. окт. 1868.

А. Томековић.

Срп. нар. позориште.

Ред представа.

У суботу 19. октобра; „**Записници ђаволови.**" Драма у 4 радње, с француз.

У понедеоник 21. октобра први пут: „**Потурица.**" Драма у 4 радње с песмама, од Ивана Кукуљевића Сакцинског — уз суделовање певачке друж.

У среду 23. октобра: „**Никогнито.**" Шаљива игра у 4 радње. Написао Јан Паларик. Са словачког превео Коста Руварац.

У суботу 26. октобра први пут: „**Роман спроваштног младића.**" Драма у 5 радња. Написао Октав Феље, превео Светозар Савковић.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

Пешта 13. окт. И ове је недеље цена падала. Само воденице и суваче купују а трговци стоје. Продало се до 160.000 мерова, и то најбоље жито по 10 нов. јефтиније, а лошије и по 30 н. јефтиније него прошле недеље. На крај недеље тек се чисто жито на боље окренуло. Јечам остаје на старој цени. Зоб пада за мај и јуни по 5 н. јефтиније се плаћало. Проја по 5 нов. скочила. Репица стоји. Пасуљ неколко новчића јефтинији. Маст се држи. Спиритус ко и прошле недеље. Шљиве слабо.

Последња цена ово је:

Жито потиско 88—89 фун. 4 ф. 70 н. 87—89 фун. 4 ф. 60 н. 86—89 фун. 4 ф. 45 н., жито банатско 87—89 фун. 4 ф. 50 н. 86—89 фун. 4 ф. 25 н. 81—82 фун. 4. ф. 5 н. 84—89 фун. 3 ф. 90 н., раж 78—80 фун. 2 ф. 80—82½ н., каполица цол. цента 3 ф. 25 н., јечам за рану 72 фун. 2 ф. 20—40 н., зоб стара 47—50 фун. 1 ф. 80—85 н. 50 фун. 1 ф. 70—72 н., кукуруз банатски 2 ф. 55 н. други цол цента 2 ф. 65—70 н., кукуруз банатски за мај јуни 2 ф. 30—55 ф. за нов. дец. и јан. ц. ц. 2 ф. 30 н., проја пож. м. 2 ф. 45—50 н. репица 5 ф. банатска 4 ф. 72 н., пасуљ крупни бели 4 ф. 50—60 н. пасуљица 4 ф. 90 н. 5 ф., спиритус Н. М. 47 ф. А. М. 49 ф., маст 39 н., шљиве бос. 10 ф. старе 7 ф. 50 н., ораси дебрецински 7 ф. 75 н велико варадски 7 ф. 50 н. мед 20 ф. 50 н., В сак 108—115 ф.

Сисак 13. окт. Прошле недеље које ома, која за новембар купљено је до 25,000 мерова зоби за Италију. За жито, јечам и куруз здраво се разпитује. Вода од кише нарасла.

Цена житу 86—87 фун. 4 ф. 80—85 н. Кукуруз 84 фун. 2 ф. 70—75 н. Јечму 67—68 2 ф. 40—45. Зоб босан. хрв. 41—42 фун. 3 ф. 40—50 н. стара 48—50 ф. 1.80—90 н. мер.

Нови Сад 19 окт. Многи довози. Цена стоји и у земљи и заграницом жито је 20—25 нов. јевтиније него прошле недеље по ц. ц. Жито 88—85 фун. 3 ф. 20—25 н. ц. ц. Жито 82—83 фун. 2 ф. 90—95 н. ц. ц. Јечам 65—66 фун. ф. 1.70—75 н. по 70 фун. 6. Зоб 1 ф. 20—35 н. 50 фун. 6. Кукуруз 70 н. пешт. меров.

Курс бечке берзе.

Акције народне банке	79.—
5% металик	58.75
Зајам народни	62,30
Дукати	5.50
Аустриске сребре	114.—

Стечај.

Од стране депутације рукујуће закладама источно-православних школа по висок. одпису кр. уг. министарства просвете и наставе од 25. септ. т. л. бр. 16309 овим се обзнанују отворена места при задужбини штипендијској Атанасија Балле за јуноше источно-правоверногa закона, који ван колеђија реформатских у Дебрецину и Шарошпатаку, еванђеличке ђимназије у Пожуну, где сличне задужбине поменутим заветником основане постоје, — науке слушају по другим ђимназијама, ил на пештанском и бечком университету, или пак богословију у сремских Карловци. Сродници му имају ту првенство.

Проситељи подпориће своје молбенице:

1. доказом свр јавнога, ил приватног положења и стања својих родитеља, ил осталих сродника;
2. сведочанствима од дотичне школ. власти;
3. у случају сродства са самим заветником сврх тога сведочбеном исправом.

Рок стечају ставља се од 4 недеље дана после трећег објављења.

Станиште — Grünbaumgasse Nr. 23.

У Пешти 18. (30.) септ. 1868. 210—1—3

Едикт.

На поднешену епархиалном консисториуму овом молбу Марије удате Павловић из Новог Сада, за изречење конечног брака развода између ње и њеног, незнано куда усвет пре 5. година одшедшег супруга Јована Павловића, трговца Новосадског, позива се од стране консисториума овог истој супруг Јован, да од данас за 6 месеци дана има поради расправљања предстојећег бракоразводног предмета или лично консисториуму овом предстати, или место пребивања свог истом доставити, и то тим прије, што ће се у противном случају предузети и даље чинити оно, што постојећи у том погледу закони прописују.

Из засјед. конс. у Новом Саду 11. окт. 1868.

Консисториум источ. правосл. цркве епархије бачке.

211—2—3

Стечај.

Код штедионице вуковарске има се место књиговође са годишњом платом од 800 ф. а. вр. попунити. Ко жели за ту службу избран бити нека своју молбеницу, у којој ће изказати своју стручну способност знање српског језика и досадашње неприкорно владање до половине новембра на подписаног прив. равнатеља управи. Особе које су код штедионице ил сличног завода служиле има ће првенство. У смислу правила имаће избрани књиговођа јамчевину у двогодишњем износу плате положити.

У Вуковару 13. окт. 1868.

207—1—3 Коста А. Михајловић.

Стечај.

Код срб. нар. позоришта у Новом Саду упражњено је место шаптала (суфлера), на које се овим стечај разписује. Плата је 40 ф. а. вр. месечно. Ко ово место добити жели, мора пре свега бити здрав и имати добре прси, па онда знати брзо, тачно и разговетно читати и читко писати. Молбенице имају се послати позор. одсеку за 14. дана, кад овај оглас први пут изађе.

Из седнице позор. одсека у Н. Саду 16. окт. 1868 год.

Начелник
Др. Ј. Суботић, с. р.

Ф. Обркнежевић, с. р. 208—1—2
тајник срб. нар. позоришта.

НА ЗНАЊЕ.

Јављам својим муштеријама, да ћу при свем том, што ми је петролејско-фабришко здање 9. окт. изгорело, ипак бити у стању за 14. дана сваког с најбољом робом у сваком квантуму послужити.

У Земуну 11. окт. 1868.

212—1—3 А. Д. Јовановић.

Коначна распродаја.

У трговини код белог „Писма" у Новом Саду држи се својевољна распродаја и испод куповне цене у познатим свакојаким ситницама, сваке врсте платна, поркета, шалова, капа, чарапа, марама, кошуља, пантљика, сукања, кринолина, помодни женски шешпира и огртача. За сведочанство јефтиноће умољава се посјета особито трговаца. 206—4-10

ОГЛАС.

Који су у доњем телу просути (килави),

па ма од тога и одавно патили, могу се у највише случајева подпуно излечити МЕЛЕМОМ Готлиба Штурценегера (Gottlieb Sturzeneggers Bruchsalbe). Подробно упутство за употребљење мелема, са множином званично потврђених сведочанства за предходно уверење шиље се безплатно (gratis). Мелем се продаје у лонцима по 3 фор. 20 н. а. вр., како код самог изналазана Готлиба Штурценегера у Херисау, Кантону Апена целу у Швајцарској (Gottlieb Sturzenegger in Herisau, Kanton Appenzell, Schweiz), тако и преко F. Formágyi, у Apotheke zur heil. Marie in Pesth. 72—12—17

Имам част поштованој публици у Новом Саду и околини до знања ставити да сам од много година постојећу нирнбержку галантериску и порцуланску трговину Григорија Чавића од данас на себе примио и исту под својом фирмом

Никола Параскијевић

на даље водим.

Особито ћа ми мило бити да своје поштоване муштерије навек са највећом пажњом добрим еспапом јефтино послужим. Умољавам за досад са свију страна цењено поверење овој радњи и мени поклоните.

214—1—3 Никола Параскијевић.

ГОДИШЊАК и ЛАСТА

за

год. 1869.

Особито препоручујем „Годишњак" који је овај пут врло лепо штампана, са сликама, и то: кнез Михаило, велики војвода Мирко, кнез Милан и св. Сава. Цена је:

„ГОДИШЊАКУ:"

100 ком. везани са нашпартаним листовима 20 ф., 100 ком. невезани са нашпартаним листовима 19 фор. 20 нов., 100 ком. везани а без нашпартани листова 15 фор.

„ЛАСТИ:"

100 ком. везане 6 фор., 100 комада невезане 5 фор. 70 н.

Уз сваки комад, ма ког календара, доплаћује се 6 нов. у име жига.

ДАЉЕ:

Следеће књиге могу се увек добити у стоваришту

За слободу и народ. Покушаји Владимира Јовановића	ф. 1	— н.
О владању за време колере	—	8 н.
Зашто наш народ пропада у Аустрији ново издање	—	20 н.
Неколико народни песама за на изуст учење	—	10 н.
Песмарица јуначке и девојачке и т. д.	—	20 н.
Науке из св. писма за писање и на изуст учење	—	8 н.
Еванглие и Апостоли с преводом српским Допуњено ново издање са 5 лепих слика	—	60 н.
Осмогласник пјенија и пјесни црковнија за недеље и празниљне дане	—	40 н.
Кратак наук мађарског језика од Милована Јанковића	—	40 н.
Наука Христијанска из повјести старог завета. Саставио Павле Николић	—	40 н.
Зидање Скадра на Бојани, позоришна игра од А. Николића	—	30 н.

Ко купи 25 ком. добија обичну награду.

Јосиф Кароји
213—1—3 закупник платонове штампарије.

ПРВА БАЧКА
ТРГОВАЧКА И ПРОМЕТНА БАНКА
У НОВОМ САДУ.

По смислу штатута §. 48—109 отвара овим прво вересијоништво „бачка трговачка и прометна банка у Новом Саду", и позива учтиво п. н. публику, која се са трговином и обртом занима, из бачке и сремске жупаније, из петроварадинске граничарске пуковније, из тителског баталијона, из комунитета петроварадинског, земунског и карловачког да вересијоником постаје. Писмене пријаве имају се до 30. нов. о. г. послати самој банки.

У Новом Саду 1. новемб.

Прва бачка трг. и промет. банка.

209—1-4

Издавалац и одговорни уредник др. Свет. Милетић.

Платонова штампарија у Новоме Саду. 1868.